

Դ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ¹⁾

Նոյն տեսարանը:

Մեարդարի տան կողքակի դռանը մածկուած է վարագուրով: Նորա առաջ թափթփուած են մարմարեան խոշոր կտորներ՝ նոցանէց մէկի վերայ դառնում է զանազան գործիքներ, մուրճ և այլն:

ՏԵՍԵՐԿՆ I

ԵՒՊԷՅՏ ԵՒ ՀԵՐՈՍՏՐՈՏ. (Դուռն են դալին վերջին տնէց):

ԵՒՊԷՅՏ Դճւ Հերոստրատ, իմ սրբազան Պատերազմի մեծ դաշնակից, ձիւտն եմ ասում, ես պռտակ Նախամեծար կը համարեմ, Թէ որ այժմ ինչ ցոյց տուած Կաւից թրծած նախատիպար Անդրու փոխան՝ ես դիտէի Համակ ոսկուց և թանգագին Ազնիւ, Հնդիկ փղղոսկրից Կազմ ու պատրաստ՝ աստուածունու վեհ սրձանը:

ՀԵՐՈՍՏՐՈՏ Մեծ քրմապետ,
Շատ հեռու չէ և այդ օրը:

ԵՒՊԷՅՏ Զանք ու եռանդդ ես գովում եմ.
Վերջին անգամ այս առաւօտ
Արշալոյսին թեթևորիկ
Աթենացին իւր արձանի
Վրայից անցրեց գրոցի լեզուն:

¹⁾ Տես «Լուամայ» № 5 1903 թ.

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Անկարելի բան ես պատմում:

ԵՒՊԷՅՏ Ազնիւ խօսքս քեզ երաշխէք:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ (Ետգրական եղանակով)

Աւելի վատ:

ԵՒՊԷՅՏ

Ստրուկն յանկարծ

Բերնից թռցրեց:—Անդրին ամբողջ

Կազմ, պատրաստ է և փայլում է

Իւր մերկութեամբ: Իսկ քոնը դեռ

Սկսուած էլ չէ: Հէնց սկզբից

Խուժան ամբոխն հետաքրքիր

Իւր հայեացքին յագուրդ կտայ,

Աչքի առաջ պարզ տեսնելով,

Ինչ որ քնքոյշ գեղեցկութիւնն

Զգայնական քիմքն է շոյում:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Ամեն մի իր, անձ ու անհատ

Որ պատած է Արտեմիսի

Դող, շղարշով՝ անպարտ, անյաղթ

Միշտ կմնայ. իմ հաւատը,

Իմ յոյսն է այդ:

ԵՒՊԷՅՏ

Աստուածունհու յոյսն էլ դու ես:

Դժուար բան չէ նորա համար

Անօրէնի կերտած անգրին

Կայծակ-նետով ջարդել, փշրել,

Հետք ու փետուր անհետ անել.

Բայց և յաճախ մահկանացուի

Չնչին բազուկն իւր բարկութեան

Ձէնք ու գործիք է դարձրել:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Ասելդ լինչ է:

ԵՒՊԷՅՏ

Նթէ այսօր,

Պատահաբար, եկուոր հիւրի

Մարմարիոնը ջարդ ու փշուր

Դարձած գտնուի՝ շատ հեշտութեամբ

Սո երկիւղած խուժ ամբոխին

Կը համոզեմ, թէ երկնքից

Ինքն իր ձեռքով է ուղարկել

Աստուածունհին իւր բարկութեան

Շանթ ու կայծակն:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ

(Չափելով նորան ոտքից-գլուխ):

Խելօք խօսք է:

Աստուածունհին ինձ առաւել
Մեծ յաղթութիւն կը պարգևէ՝
Մի այլ զէնքով:

ԵՒՊԼԵՅՏ

Ոչինչ չունիմ.

Քո ասածիդ պէս թող լինի՝
Բայց չմոռնաս, որ մրցակիցդ
Վտանգաւոր ախոյեան է:
Դու էլ գիտես՝ աստուածների
Պահած գառը զայլ չի ուտիլ:
Ով ինքըն է իւր գործի տէր,
Աստուածները նորան էլ միշտ
Օգնական են: Յարմարագոյն
Ժուկ-ժամանակ դու չես գտնիլ,—
Արևն արդէն խոնարհւում է
Դէպի իւր մուգըն. աղմուկ, ժխոր
Վաղուց հետէ դադարել է,
Եւ սրբազան մեր մահահանի
Շուրջը բոլոր հէնց այս ժամին
Անդորրութիւն է լոկ իշխումս—
Ահա որտեղ դու կգտնես
Քո թշնամու ձեռքի արդիւնք:

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ Մի փորձիր ինձ, մի հրապուրիր:

ԵՒՊԼԵՅՏ

Միայն բարակ վարագուրով
Քողարկուած է իւր վարպետի
Անհոգ ձեռքով: Այստեղ նայիր.
Տես ինչպիսի անհոգութեամբ
Գրոց, դուրիկ և ծանր մուրճն
Ընկած են վայր, ոտքի տակի:

(Առնելով մուրճը ձեռքը ծանր ու թեթև է անում):

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ Ինձ փորձութեան մի տանիր դու:

ԵՒՊԼԵՅՏ

Այժմ հեռու, շատ հեռու է:
Եւ սրբազան անտառի մէջ
Հանդիպեցի նորան՝ ուրախ
Անհոգ, փայլուն ու վառ դէմքով
Զբօսնում էր նա թեւնցուկ
Այն կնոջ հետ...

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ (Բացականչում է):

Հ'ը, նորա հետ...

ՆԻՊԷՅՑ Ընտրելուհու հետ միասին,
Որը նորան ի տրիտուր
Իրեն անմահ դիցանուշին
Համհաւասար բաղդատութեան
Դնելու համար, հէնց այժմեանից
Նրկրիս վերայ իւր սիրելուն
Արքայութիւն է պարգևում:

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ Օ՛ր, տուր ինձ այդ ծանր մուրճը:

ՆԻՊԷՅՑ (Թելի կերպով թողնում է, որ մուրճը մեռից ելէ):
Ազնիւ, արդար բարկութեամբ ես
Լցուել, վառուում: Գնձ, փշրիր
Նւ խորտակիր գեղեցկութեան
Արքայութիւնն: Նւ տապալիր
Յափշտակած, խլած գահից.
Սա քաղաքում ուրախանիթ
Սյդ համբաւին եմ սպասում:
(Դուրս է գնում ձախ կողմից):

ՏԵՍԵՐՆ Ի.

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ. Յետոյ ՏԵՄԱՐԻՏԱ.

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ (Ծէպնակ):

Այժմ արդէն վրէժխնդիր

Սա կը լինեմ:

(Բարձրացրած մուրճով վազում է դէպի ծածկուած ար-
ձանը և քողը բարձրացնում, պոկում: Մի առ ժամանակ
նա կանգնած է, որպէս քարացած՝ տեսածի աղաւթու-
թան տակ: Այդպէս նա կանգնած է մի փոքր ժամանակ
էլ անշարժ, առաջուայ պէս անթարթ նայելով արձա-
նին, ինչպէս մի երկնային տեսիլի նահազելով յուզումից
Սա... ես... այնտեղ...

(Դուռում է ամբողջ մարմնով: Վերջապէս դաւաթու-
թեամբ շնչելով, դուրս դառնում է, կարծես ինքն-իրեն
ստիպելով իրական աշխարհ դառնալ և նկատում է Տի.
մարիտային, որ նոր էր դուրս եկելանից իւր անհաստատ
բացուելով: Մուրճը մեռից շիթողելով, օրորուկով
գիմարում է նորան և բացականչում է յուսահատու-
թեամբ):

Մայր իմ...

ՏԻՄԱՐԻՏԱ Որդիս, դու այստեղ ես:
ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ (Ջլաձգաբար սղմում է նորա ձեռքը):

Նա այլ ես ինձ չէ սիրում:

ՏԻՄԱՐԻՏԱ Ժամանակ է. կարծեմ, որդիս,
Մոռնալ, ձգել սիրադրժին:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Աստուածուհին նոյնպէս, մայր իմ,
Աստուածուհին նոյնպէս նորան
Առաւել է սիրում, քան ինձ:

ՏԻՄԱՐԻՏԱ Ի՞նչ ես ասում:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Ահա այնտեղ

Դրուած է նա՝ նորա արձանն..

Դա Կլիտիայի արձանացրած

Տիպ ու պատկերն է իսկապէս,—

Ի՞նչ եմ ասում. շատ առաւել

Վերհ, քան Կլիտիան: Թէ որ տեսնել

Կարենայի՛ր: Ա՛լ, թէ ես էլ

Կայր լինէի, ինչպէս դու ես:

Այդ արձանը ես փչրելու

Էի եկել. բայց, մայր, ասեմ,

Որ արձանը ինքն ինձ փչրեց

Ու տապալեց...

ՏԻՄԱՐԻՏ Դե՛լն ես տալիս:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Չէ, ես կուզեմ ինքս ինձ խաբել,
Թէ չեմ տեսել այդ արձանը:

(Արագ մտնելում ծածկուած արձանին):

Հեռու, հեռու, բաճկազուշանք:

(Առնում, ձգում է ծածկոցը):

Բայց ե այնպէս՝ ես տեսնում եմ:

Առաջս կանգնած, կեցած է նա.

Եւ յաւիտեան՝ հուր յաւիտեան

Պիտի կանգնած մնայ նա միշտ:

Ոչինչ, ոչինչ է իմ ձեռքի,

Մաքի ծնունդ, արտադրութիւն:

ՏԻՄԱՐԻՏԱ Ի՞նքդ ես ձգտում, դու թուլամորթ,
Ստորացնել, քեզ վայր ձգել:

¹⁾ Ջառանցում ես:

Քո կայր մօրդ ականջ արա,—
Ահա մօտ է փառքիդ ժամը,
Վեհ, ուղղամիտ է քո գործը:
ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ Հն, հն, հն, հն... Ձեռքիս գործը:
Անվերջ ջանքի ու տանջանքի
Միայն պտուղ, իմ գեղեցիկ,
Անանց ու վեհ արտադրութիւն,
Ահա քեզ մօտ եմ շտապում:

(Մուրճը ձեռքին վազում է դեպի իւր տունը):

(Այս տեսարանի ժամանակ մթնշաղն արդէն ընկել է:
Տաճարից դուրս են դալիս երկու ստրուկ, ձեռքերին մի-
մի վառ ջահ, դնում են ջահագործի վրայ և դնում Գե-
ղեհայի տունը):

ՏԵՄԵՐՆ՝Ա III.

ՏԻՄԱՐԻՏԱ յետոյ ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ և ԿԼԻՏԻԱ.

ՏԻՄԱՐԻՏԱ.

(Կարծելով թէ դեռ ևս Հերոստրատի հետ է խօսում
որի հեռանալը չէր նկատել):

Այն վեհ գործը քեզ աւելի
Կլինի, անշուշտ, մխիթարող,
Քան թոյլ խօսքերս:

(Վերադառնում է իւր տունը: Պրակսիտեն ու Կլի-
տան երևում են աջ կողմից):

ԿԼԻՏԻԱ

Գիշերն արդէն

Վրայ հասաւ:

(Իջնում է նեղ շաւղով):

Ահա այսպէս

Քեզ հետ միասին առաջ երթամ
Անյայտ հեռուն. ոչ գիշերուայ
Խաւարն ու մութ, ոչ անախորժ
Վատ եղանակ, ոչ փրփրադէզ
Մովի ալիք, ոչ սաստկաշունչ
Ահեղ մրրիկ, և դոցանից
Նւ ոչ մէկը ինձ փոյթ էլ չեն:

(Մութն աւելի ու աւելի է ընկնում ամպերի յետևից
երևում է լուսինը):

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ Այնտեղ, ահա, որտեղ հեռուում,
Մայր-մտոցի հրաժեշտ տուող

Ճառագայթը ոսկէ շողեր
Սփռած շերտով զիկ է բռնել՝
Այնտեղ չքնաղ իմ Աթէնքն է:

ԿԼԻՏԻԱ

(Նորա դուռը բռնելով և իրեն դարձնելով):

Օ՛, սի. երբէք քո հայեացքը
Պիտի չիշխէ հեռուն փախչել
Եւ թափառել: Ինչ, ինչ միայն
Այդ հայեացքի վառ, փայլ շողեր
Պիտի զուգեն: Տես, տես ահա
Արտեմիսն էլ իւր սրարշաւ
Կառքի վերայ սուրում-սահում
Եւ գաղտ աչքով, աչքի-պոչով
Մութ սաղարթի ցանցի միջից
Մարմարիօնէ իւր սեփական
Տիպ արձանին աչք է նետում:

(Մի փոքր բարձրացնում է արձանի ծածկոցն, այնպէս
որ լուսինը լուսաւորում է):

Մի լաւ նայիր, ով դիցանոյշ,
Արուեստագէտի գործը, արդեօք,
Քեզ գահացում չէ՞ պատճառում:

ՊՐԱԿՍԻՏՅԵԼ

(Նստնելով մարմարեին կոպտար կտորի վերայ):

Մի բաց անիլ, ինչ որ այնտեղ՝
Մթնշողում, քողով ծածկուած
Ու պահուած է—վերջացած է,
Բայց դորա հետ այս օրուանից
Է՛լ կորած է:

ԿԼԻՏԻԱ

Քո արձանը

Այս օրուանից միայն սկսած
Կեանք է բուրում,—նա ապրում է:

ՊՐԱԿՍԻՏՅԵԼ

Այն միայն ուրիշների
Աչքի համար: Իսկ ինչ համար՝
Արդէն մեռաւ, անկենդան է:

ԿԼԻՏԻԱ

Երբ նուաճած ազգ ու ու լեզու,
Իբրև մրրիկ իւր թափի հետ
Առած կտանէ յաղթանակով
Նոյնպէս նոցա, որ սկզբում
Ոտք դէմ դրած նորա առաջ

Կանգնած էին, երբ դղրդող
Օրհներգութեան ձայների հետ
Իւր նոր տունը՝ դռներն արձակ
Լայն բաց արած տաճարի մէջ
Ոտը կը դնէ...

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ

Օ՛, լուռ կեցիր:

Այդ բոլորը թոյլ արձագանդ
Կլինէր միայն այն նուագի,
Որ հնչում էր հոգուս խորքում,
Մինչ դեռ նորան կերտում էի:
Թող հիւրընկալս բուրրովին
Կազմ ու պատրաստ ձեռքիս պտուղն
Իւր տաճարի չքեղ, հարուստ
Ձեղնայարկի տակը տանէ,
Խունկ ու կնդրուկ, ողջակիզի
Հոգսերն ամեն վրան առնէ:
Սո շատ կանուխ լիքն ըմպանակ՝
Բաղտի բաժկից բաժինս առի:—
Տականքները ես չեմ սիրում:

ԿԼԻՏԻԱ

(Գողթե-կողթ նստում է Պրակսիտելի հետ և սեղմում նորան):

Այսպէս երբէք դու չես եղել:
Երկիւղ, սարսափ է տիրում ինձ,
Պրակսիտել: Այս երեկոյ
Թոյս ունէի տեսնել հսկարտ,
Հրճուող, ուրախ...

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ

Գիտե՞ս, Կլիտիա,

Անջատումի ամեն շիթից
Վիշտ է ժայթքում, ցաւ է ծորում...

ԿԼԻՏԻԱ

Անջատումի ի՞նչ անջատում...

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ

Անջատուեցի իմ աւարտած
Մաքիս զաւակ, ձեռքիս գործից:

Հրբաժեշտիս ողջոյն տուի:

Նորա չքեղ հանգէսներին

Մէկ էլ մարող այն արեւը

Որ ծովն իջաւ, կծագի նորից

Երբ ես այնտե՛ղ... հեռւում կլինիմ:

ԿԼԻՏԻԱ

Ասա, խօսիր, Պրակսիտել,

Ի՞նչ ես փնտռում, նորից խուզում
Ամպով պլլուած հորիզօնի
Դադտնարօնում:

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ Իմ Աթէնքս:

ԿԼԻՏԻԱ Բայց յիշմա՛ ես, որ առաջիր,—
«Այստեղ մի նոր Աթէնք գտայ»:

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ Օ՛, թէ գոնէ՛ լոկ մի անգամ
Տեսած լինէիր:

ԿԼԻՏԻԱ Այդէփ չքնաղ,
Գեղեցիկ է:

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ Մի ժամն ի՞նչ է.

Մի ժամ անգամ հեռու լինելն
Կորած բան է. ամբողջ աշխարհս
Պարփակում է իւր մէջ միայն:
Նորա դռնից օտք դուրս դնելն՝
Աքսորանքի ցուպ առնել է:

Նորա օդը, օդը անգամ
Ողջ հմայք է տեղն ու տեղը:

Այնտեղ գեղը, հաճ ժպիտով

Ողջունելով ծնունդ մանկան,

Այնուհետեւ ամեն քայլում

Դարանակալ հետեւում է

Այդ ծնունածին մինչ գերեզման:

ԿԼԻՏԻԱ Օ՛, թէ քեզ հետ այնտեղ լինեմ...

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ (Շարժակեղծ):

Սաղարթախիտ լուռ պարտիզում,

Լեռան լաջին կանգնած է մի

Պարզ, հասարակ, բարձրահայեաց

Պայծառ, ուրախ տուն՝ մենաւոր.

Նուրբ, սիւնազարդ անդաստակով ¹⁾,

Որ երեսի վերայ ձգուած

Որբ է մնացել. թէ չէ՝ ուրախ

Մուրճի զարկերն կեանք կտային

Կ'աղմկէին են բոլոր տունը:

Դա — իմ տունս է: Սե նիրհում է

Այնտեղ ընկած անձն, կոպտար

¹⁾ Portique

Մարմարիոնը: Նա եմ կոչին
Ականջ սրած սպասում է
Նոր կերպարանք ստանալու,
Ա՛խ, թախիծը... թախիծն օձի
Նման փաթթուել, սիրտս կրծում
Ու մաշում է՝ իմ մոռացուած,
Լքուած, թողած աստուածներին
Սրտմաշուցով: Ա՛խ, այդ թախիծն...
(Արագ)

ԿԼԻՏԻԱ

Քո Աստղկան խիստ կարօտով:
ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ Նամանաւանդ նորա կարօտն...

ԿԼԻՏԻԱ

(Տեղեց վեր թռչելով):

Դու սիրում ես, հա՛, դեռ նորան:

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ

(Նշեւով տեղեց):

Միշտ սիրել եմ, պաշտել նորան:
Իսկ դո՛ւ, ապա, դո՛ւ չես սիրում
Փրփուր-ծնունդ Կիպրոսուհուն:

ԿԼԻՏԻԱ

(Յուզմունքով):

Նրա երկրաւոր նախատիպար
Կինը... արդէն սպասում է
Քեզ անհամբեր:

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ

Այն կի՛նը, ի՛նչ:

ԿԼԻՏԻԱ

Նորա կարօտն է քեզ մաշում:

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ

(Հանարով):

Ա՛խ, դու խենդիւղի:

ԿԼԻՏԻԱ

Խոստովանիր:

Ի դէմս նորա աստուածուհուն
Ես դու սիրում, ինչպէս իմ մէջ
Մի քիչ առաջ սիրում էիր
Արտեմիսին, որի հետ էլ
Անհետ կորայ ես քեզ համար:
Դու ինչ համար ամեն ինչ էիր,
Եւ քեզ ամեն ինչ ձօնեցի
Առ՝ դոցա և կեանքս էլ:
Թպրտացող իմ խեղճ սիրտս
Տար դիր նորա ողջակիզի
Բազնի վերայ, իբրեւ նոր զոհ:
ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ Եւ ասողը Կլիտիան է, հա՛,

Ազատական ընկերունքս,
 Որը գիտէր իմ նպատակս
 Եւ համակուած էր ինձ տիրող
 Վառ հաւատով: Լո՛ւծ ես ուզում
 Դնել վրաս խանդաւ օղակ,
 Շղթաներով՝ գործի սիրով
 Բորբոք ձեռներս կապել կուգես,
 Եւ իմ առաջ ընդ միշտ փակել
 Գեղեցկութեան չեռ բարձունքում
 Իւր բունն հիւսած յարկի դռներն:

ԳԼԻՏԻԱ

Ա՛խ, ո՛չ: Ներիր, ներիր ինձ դու:
 Ներիր անմիտ զառանցանքներս:
 Ել միւս անգամ դու չես կրկնիլ
 Քո հարցերդ: Իմ սէրն երբէք
 Քեզ կաշկանդող շղթայի դեր
 Ձի կատարիլ: Ստեղծագործող
 Բազուկդ երբէք ես չեմ խլիլ
 Ժողովրդից: Ինձ դու միայն
 Հէնց այն չնչին հանգամաքով
 Ուրիշներից շատ վեր, շատ վեր
 Տարար, հասցրիր, որ ողջ սիրտդ
 Ինձ ձօնեցիր: Ես լաւ գետեմ
 Դու այն մէկին չես էլ կարող
 Սիրել այնպէս, ինչպէս որ ինձ:
 Եւ քո սրտի գաղտնաբանի
 Բանալիքը չես հաւատայ
 Նորան երբէք: Թո՛ղ նա ինձնից
 Շատ գեղեցիկ, չքնաղ լինի.
 Եւ թէ նոյն իսկ աստուածների
 Մեզ պարգևած ամեն մի օրն
 Դու շարունակ աստուածունհու
 Դիմագծներն առնես, կերտես
 Նորա դէմքից, ապա գիտցի՛ր,
 Ձեմ նախանձիլ ամենեկին
 Նորան երբէք: Միայն թէ ես
 Հետդ մէկտեղ կարող լինիմ
 Մծել շուրջդ պատող օդը,
 Եւ մթնշուղ երեկոյին

Յողմած գլուխդ առնեմ գիրկս...

Գո յետեից քաշ գալ, ուր որ
Գայերդ կուղղես, ուր որ երթաս՝
Ինչպէս սարուկ հաւատարիմ:

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ Կամենում ես...

ԿԼԻՏԻԱ

Ուր որ լինես,

Ուր էլ չերթաս՝ իմ հայրենիքս
Էլ այնտեղ է: Տմբ ինձ Աթէնքդ:
Թո՛ղ կապտին տայ հեռուս սրտիս,
Հոգուս հատոր, իմ անձկալի
Սփեսոսի անուշ ափերն,
Բայց ես գլուխս չեմ էլ թեքիլ
Նորա կողմը, չեմ էլ նայիլ:

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ Լաւ մտածիր որոշումդ:

ԿԼԻՏԻԱ

Չափել, կշռել, մտածել եմ:

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ Նաւահանդիստ իսկոյն և եթ

Կիջնեմ այժմ, — պահապանը
Դեռ քնած չէ, — ես կիմանամ՝
Դուցէ վաղը, նաւս ուռցնել
Կարողանայ առաքաստներն, —
Մեզ Ատտիկէ հասցնելու:

ԿԼԻՏԻԱ

Ի՛նչ, Հէնց վաղը:

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ

Դողմում ես դու,

ԿԼԻՏԻԱ

Օ՛, ո՛չ. ոչինչ:

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ

Լաւ մտածիր.

Օտար երկրում սիրած բոլոր
Մաղիկներդ իսկ չեն բուսնում:
Գո բնական հողդ սա է.
Եւ ի՛նչ էլ ճոխ, փարթամ ծաղկել,
Բացուել ես դու: Դու նորա հետ
Կապուած, կաւած ես արմատով, —
Թէեւ նոքա քո աչքերից
Անտես լինեն, — արժէ միայն
Դանակ քաշել այդ արմատին
Եւ խեղճ ծաղիկն՝ անհետ կորաւ:

ԿԼԻՏԻԱ

Ո՛չ, ո՛չ:

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ

Ինչո՞ւ ուրեմն այդպէս

ԿԼԻՏԻԱ Դող ու սարսուռ է քեզ պատել:
Պատճառն այն չէ, որ իմ սրտիս
Ցաւ ու կսկիծ է, որ յանկարծ
Հայրենիքից պիտի բաժնուիմ,
Այլ այն միայն, որ դու այստեղ
Իմս էիր, ամբողջապէս,
Իմս միայն, իսկ, ահ, այնտեղ՝
Էլ իմս չես:

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ Օ՛ր, սիրելիս:
Նս պարտք ունիմ, պարտք անվճար
Խղճիս, ինչպէս և քո առաջդ:
Ի՞նչ կանէի նփեսասը
Ես առանց քեզ: Դո՛ւ, դու դարձիր
Նորան կեանքիս գագաթնակէտ:
Ինչո՞ւ արդեօք վառ արևի
Հապճէպ ընթացքն ես չեմ կարող
Կանգնեցնել և կամ ասել,
Հրամայել, որ թանգազին
Ժամանակի բոպէները
Էլ չը շարժուին: Արդէն ահա
Վաղուայ օրը դարբասի մօտ
Կանգնած, ծեծում և բարձրաձայն
Պահանջում է արքայական
Իւր իրաւունքն: Ի՞նչ է բերում
Նա մեզ համար իւր թիկնոցի
Տակ թագցրած: Մենք չգիտենք:
Սիրով նայենք մեր անցեալին:
Ինչպէս որ իմ ստեղծագործած
Անդրին դարեր պիտ հովովէ,
Այնպէս մեր միտքն անցեալ բաղդի
Օրերն ամուր կը պահպանէ
Իւր սուրբ ծոցում:—Նս վայր կիջնեմ
Նաւահանգիստ, տեսնեմ ի՞նչ կայ:

ԿԼԻՏԻԱ Բայց, ասա, ինչ, երբ կը դառնաս:

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ Շուտով կը դամ:

ԿԼԻՏԻԱ Քո լուր տալուն
Կսպասեմ ես: Հէնց որ կանչես,—
Պատրաստ կլինեմ հետդ մեկնել:

ՊՐԱԿՍԻՏԵԼ Ե՛կ, մի անգամ էլ համբուրիր:
ԿԼԻՏԻԱ Հաղածը անգամ:

(Գրկախառնում է համբուրում են: Պրակսիտեն ա-
բադ ազատում է նորա դրկէց և շտապով նաւահան
գինս իջնում):

ՏՆՍԱՐԿՆ IV

ԿԼԻՏԻԱ, Յետոյ ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ:

ԿԼԻՏԻԱ (Մենակ. նորից նստում է մարմարեոնի կոորի վրայ):
Ջեփիւն, դու արի, այտերս հովցուր,
Բայց իմ խեղճ սրտիս՝ իսկի ձեռք չտաս,—
Նորան հաճելի է կիրք ու բոցեր:
Թէ իմ մաղերիս հետ խաղաս, կասեմ,—
Սիրելուս մատներն են չոյում նոցա:
Հովեր, դուք եկէք այտերս համբուրէք,
Թող ձեր ամեն մի հով շունչ հոսանքում
Ջգամ ես նորա ցերմ շունչ, գուրգուրանք.
Այդ շունչ, գուրգուրանք իմս են բոլոր:
Անտես լարերից օրհներգ էք հնչում
Ի պատիւ նորա. ձեր մեղմ հպումով
Ակացիոյ թուփը, արև շողերի
Շամանդ փոշիներն, հուժկու ծովերի
Գանգուր ալիքներն,—իմ շուրջս բոլոր,
Բոլոր տարերքը նորան են երգում,
Իմ խեղճ ականջիս նորան ջնջում:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ

(Այլըլուած է բոլորովին այլակերպ դէմքով, ծանր
շունչ քաշելով, դուրս է գալիս իւր տնից՝ մութճը ձեռ-
քին՝ նա անհաստատ քայլերով աւաջ է գալիս):

ԿԼԻՏԻԱ

(Նկատելով նորան, սարսափում է տեղից վեր է
թռչում):

Ո՛վ է այնտեղ:

(Ճանաչելով):

Ի՞նչ ես ուզում:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Հ՛ր, այդ դու ես, հո՞, դաւաճան,
Պահապան ես դարձել այստեղ:

ԿԼԻՏԻԱ

(Ջարհուրած նորա տեղից)

Օ՛ր...

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Նորից դողում, սարսափում ես

Քո պաշտելի անձի համար,
Մի վախենար, Միայն կուզեմ
Դարձնել նորան ինչ որ իրեն
Է պառկածնում: Յետ տուր իրեն:
(Մեկնելով հորան մուրճը):

ԳԼԻՏԻԱ Սա ինչ բան է... ինչի՞ նշան...
Այս մուրճն ինչ գործ ունի ձեռքումդ...

ՀԵՐՈՍՏՐԱՑ Պրակսիտելի մուրճովն ահա,—
Հէնց այս մուրճով,— ջարդ ու փշուր
Արի իմ գործս, աշխատանքս:
(Հարուստ է մուրճը):

ԳԼԻՏԻԱ Դձև, քո ձեռքով...

ՀԵՐՈՍՏՐԱՑ Հարիւր կտոր
Դարձրի նորան:

ԳԼԻՏԻԱ Բայց... բայց ինչո՞ւ:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՑ Ինչպէս էլ շուտ էր կատարւում,
Որքան ուրախ, թեթև սրտով
Նըպատակիս արդէն հասայ:
Ձէ՛ որ արժէր ջանք գործ դնել,
Հ՞ը, ճշմարիտ, չարժէր միթէ
Ջանք գործ դնել:

ԳԼԻՏԻԱ Օ՛, անմահներ:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՑ Նպատակիս շատ թանգ գնով
Սա չհասայ, Իզուր չէր, որ
Դեռ իմ քնքոյշ մանկութեանս
Հէնց առաջին իսկ օրերից
Ուտիչ մի միտք ճնշում էր ինձ.
Իզուր չէր, որ ամբողջապէս
Նորան մատնուած, տարուէտարի
Տանջւում էի ես անընդհատ
Ցաւերի մէջ և յուսահատ
Հծծում էի. իզուր չէր, որ
Նրիտասարդ աարիներս
Սա զոհ բերի իմ ճիւղղին,
Ուրախութիւն և հրճուանք
Խիստ մտրակով ինձնից հեռու
Սա քշեցի. իզուր չէր, որ
Բաղդը ժպտուն չեմքիցս դուրս

Վաճառեցի Եւ այդ բոլորն
 Այն պատճառով, որ զիտենամ
 Թէ ով եմ ես,—մի խեղճ գաճաճ,
 Անճար թզուկ, խլուրդներ
 Զարմ ու զաւակ, ուրիշ ոչինչ
 Թէն փոքրն ու չնչինը
 Ատում էի բոլոր հոգւովս,—
 Բայց և մեծին անընդունակ
 Մարդ էի ես. մի խեղճ ճիճու
 Փռու, ցեխի մէջ սողացող,
 Ողորմելի որդ ապիկար,
 Որ արծուի թև ու թռիչք
 Էր երազումս Մեծ հսկայի
 Դարչապարը կոխեց, ջնջեց
 Խեղճ գոյութիւնս և ես ինքս
 Մաղր ու ծանակ ինձ դարձրի
 Որչափ հիւանդ ու ընկճուած ես
 Թէ որ հնարք ունենայի
 Քեզ այդ ցաւից բժշկէի...
 Եթէ վատ բան կամ չարութիւն
 Քեզ արեցի, իմացիր, որ
 Դիտմամբ եղած չէր արածս
 Քո անողոք վատ թշնամիդ
 Հէնց քո մէջդ է բնակւում
 Ինձ հաւատա, Հերոսաւորաւ,
 Երբ որ սրտիցդ հանես, ձգես
 Սև նախանձը, որ գչրի պէս
 Սիրտդ փորում ու ծակում է,
 Նորից ուրախ, անհոգ օրերդ,
 Երիտասարդ ոյժերդ կը գան:
 ԶԵՐՈՍՏՐՈՏ Եւ եթէ ես կարող լինեմ
 Այդ կատարել...

ԳԼԻՏԻԱ

Կարողացիր:

ԶԵՐՈՍՏՐՈՏ Նորան կը տամ անմահութիւնն
 Յաղթութեան հետ, խոնարհութեամբ
 Դիուխ կը ծռեմ ունայն, չնչին
 Ու վաղանցուկ կեանքի լծին:
 Ախ, անաստուած, իմս եղիր,

Դու միայնակ: Քեզ սիրում եմ:
 Բայց սիրում եմ խելառի պէս,
 Չար նախանձով, զգուանքով լի:
 Ի՛մա եղիբ: Թո՛ղ քո ջերմին,
 Հրուա կրծքիդ անցրած ըռպէս
 Անանց հաշուեմ: Ի՛մա եղիբ:
 Թող ես մոռնամ, յափշտակուեմ
 Կըքոտ հեշտանք փափկութեան մէջ
 Ի՛մ գոյութիւնս. սիրոյ անանց,
 Շքեղ, պայծառ խնճոյք տար ինձ:
 Բայց, մէկ ասէ՛ն,—յիմար, անմիտ,
 Ի՛նչ անաղան հիւրի նման
 Դուռ ես ծեծում...:

ԿԼԻՏԻԱ

(Ցեաշեա է բաշում: դանդաղութեամբ գլուխը շար-
 փելով):

Ես չեմ կարող:

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ Ա՛յժմ դարձար հաւատարիմ:
 Կոյր-աչիկայ, դու կարծո՞ւմ ես,
 Արժէ՞ք ու գին կը տայ սիրուդ:
 Նրբ և իցէ նա կը սիրէ
 Ինչպէս ես եմ սիրել՝ խելառ:
 Դու ինձ համար եւ կեանք էիր,
 Ե՛ւ փրկութեան ամուր խաբիսիս,
 Ե՛ւ լոյս անշէղ, եւ կարեօր
 Քան սեփական սրտիս բարախ:
 Միակ կինը երկրիս վերայ:
 Նորա համար... Զո՛հ կը բերէ
 Իւր ապագայ փառք ու համբաւ
 Սիրուդ համար. կըմոռանայ
 Իւր արուեստը լոկ քեզ համար:

ԿԼԻՏԻԱ Ո՛հ:

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ Եւ դարձեալ...

ԿԼԻՏԻԱ Սիրում եմ ես,

Սիրում նորան:

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ Թէև դորա

Փոխարէն քեզ արհամարհէր...

ԿԼԻՏԻԱ Սիրում եմ, սիրում նորան....

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ Թէև բէր, դէն չպրտէր...

ԿԼԻՑԻԱ Սիրում եմ, սիրում նորան:
ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Կին դու, բաւ է, ինձ մի տանջիր:

Գոնէ յոյսի մի չնչին կայծ
Շնորհիւր, առւր ինձ, որ ես նորա
Մութ շողերով խղճուկ օրերս
Բարչ տամ անցնեմ. Մի մտածիւր,
Պաշտած կուռքդ կերթայ շուտով
Եւ կմնաս դու մէն մեռակ.
Նորա հմայքից կամաց-կամաց
Աչք կը բանաս և մի ուրիշ
Ներող սիրոյ ձեռք կը մեկնես...

ԿԼԻՑԻԱ Ես նորա հետ Աթէնք կերթամ:
ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ (Բացակայելով):

ԿԼԻՑԻԱ Ո՛չ. չես գնայ:
Բոլոր սրտովս
Խղճում եմ ես անբաղդ վիճակդ,
Բայց չեմ կարող մեղմել նորան:
Արհամարհիւր, ատիւր դու ինձ:
Ձեմ էլ կարող այլ բան սպասել,
Արարքս միայն դրան է արժան:
Բայց ես պէտք է նրան հետեւեմ:
Հետը մեկնեմ. պարտաւոր եմ:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ (Ծիծաղելով):
Ձարմանալի արար-աշխարհ:
Ողջ աշխարհս մէկի համար
Իսկ ինձ համար—և ո՛չ մի բան,
Ո՛չ սեղանի փլրանք չնչին,
Ո՛չ մի թերթիկ չքեղ փնջից:
Այդպէս բաշխել միայն գիտէ
Վեհ դիցանոյն իւր պարգևներ:
Եւ դեռ, ապուշս, սիրում էի
Հաւատալ նորա արդարութեան:
Այդ դեռ քիչ է—պաշտում էի:
Այո, հարիւր անգամ աւել
Ձերմ, բոց սիրով էի սիրում,
Պաշտում նորան, քան ինքն ինձ:
Ճիշդ քեզ նման մի խորամանկ,
Նենգ ու խարդախ կին է միայն...
Թող անիծուի նորա անունն:

ԿԼԻՏԻԱ Լուիս, անմիտ, խելակորոյս:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Արդարացի բաժինս կուզեմ:
Այդ տուր, գոնէ, ո՛վ դիցանոյշ,
Բայց այլ ևս ոչինչ, ոչինչ
Ես այդ մասին չեմ էլ խնդրում:
Ի՛նքս կարող կլինեմ բանալ
Կծկուած ձեռքդ: Թէ՛ կարծում ես,
Որ անզօր եմ՝ ոյժ, զօրութիւն
Ինձ չտալովդ: Դու կարծում ես
Հռչակաւոր ձեղնայարկդ՝
Քո տաճարը քեզ կը փրկէ,
Կը պահպանէ՛... Ով չի կարող
Ստեղծագործել՝ քանդել, աւերել
Միշտ կարող է:

ԿԼԻՏԻԱ Ի՛նչ եմ յսում,

Սարսափելի բան ես տեսնում:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Եւ սարսափով ողջ մարդկութիւն
Կուզեմ կապել ու կաշկանդել,—
Ահա թէ փռուք: Կեանք ունենալ
Եւ ազգերի սրտի խորքում
Դող ու սարսափ միայն ազդել
Եւ այն էլ միշտ, հուր-յաւիտեան,—
Ահա որն է կեանք ասածդ:
Մի գիշերում ստեղծագործող
Վարպետի մէջ ողջ աշխարհի
Հրաշակերտի միտքը ծնեց:
Մի գիշերում ստեղծագործած
Հրաշակերտը բոց կրակի
Փայտիւղով կը զարդարեմ:
Լսում ես թէ, խուլ ես դեռ ևս,
Սուտ, խաբեբայ, աստուածունհի:
Թո՛ղ վառ ջահից սփռող բոցը
Թո՛ղ կեղծ փայլդ իբրեւ վառուող:
Անչէջ մի ջահ՝ իմ անունս
Դարբեր անանց անմահացնէ,
Եւ միշտ յիշուի:

ԿԼԻՏԻԱ

(Նորա առաջը կտրելով):

Կանգնի՛ր, անմիտ:

ՀԵՐՈՍՏՐՈՏ Թող ինձ, թող տուր:

ԿԼԻՏԻԱ

(Աշխատելով զուսով պահել):

Օ՛ր, օգնութիւն...

ՀԵՐՈՍՏՐՈՏ Դէ՛ն, դէ՛ն գնա: Մի խանգարիր:

Այժմ միայն ճանաչեցի

Անմահութեան ճանապարհը:

(Արագ դիմում է դէպի բեմի խորքը, պոկում է ձողա-
շահի վրայից վառուղի կերտը և, ձեռքին բռնած սան-
դուղտներով վազելով բարձրանում մտնում և տաճարը և
գուռը փակում իւր յետեւից):

ՏԵՍԵՐԱՆ V

ԿԼԻՏԻԱ Յետոյ խնդն ՏԻՄԱՐԻՏԱ, բիչ յետոյ ԿԱԼԼԻՅ,
ԴԻՕԿԼ, Բաղաբացիք: Ժողովուրդ, ՄԵՏՐՕԴՈՐ, ԳԵԳԵՍԻՅ
ԵՒՊԻՏԵՑ:

ԿԼԻՏԻԱ

(Ինքն իրեն կորցրած, փազում է դէպի ձախ բարձրանոց):

Օ՛ր, օգնութիւն... օգնութիւն, վնայ...

Օ՛ր, մայր իմ, մայր Տիմարիտա:

Սարսափելի ճակատագիր:

Ա՛խ, շուտ հասիր, կանչիր նորան:

ՏԻՄԱՐԻՏԱ

(Դուրս գալով իւր առից):

Ո՛վ էր ինձ մայր կանչողն հիմա:

ԿԼԻՏԻԱ

(Շնչառապա):

Հարցնելու ժամանակ չէ:

Կանչիր նորան:

ՏԻՄԱՐԻՏԱ

Ուրեմն դու ես:

Սև դեռ ևս վաճառացի...

ԿԼԻՏԻԱ

Որդիդ... որդիդ խելքն է թռցրել...

Ինքը իրեն չէ ճանաչում...

ՏԻՄԱՐԻՏԱ

Ի՞նչ գործ ունիս դու օրդուս հետ:

Դէ, հեռացիր, գնա, կորիր:

ԿԼԻՏԻԱ

Դու, դու միայն նորան փրկել

Դեռ կարող ես: Մի վայրկեանի

Գործ է միայն... Դէ, շտապիր:

ՏԻՄԱՐԻՏԱ

Բայց ո՛ւր գնամ:

ԿԼԻՏԻԱ

Դէպի տաճար...

Խելագարը կամենում է

- Անհետ կորցնել ողջ տաճարը:
ՏԻՄԱՐԻՏԱ Գնա, կորի՛ր, իմ չեմբեցս:
(Բեմի խորքում ձախ կողմից երևում են քաղաքացիք. նո-
ցա մեջ և կապի ու Դեօկ):
- ԿԱԼԼԻՅ Բարդ-բարդ ծուխ է քլելում:
(Բոցը տաճարի առաստաղի տակից դուրս է ժայթքում):
- ԿԼԻՏԻԱ (Նկատելով այդ բանը):
Սարսափելի բան պատահեց:
Այժմ արդէն, էլ շատ ուշ է:
- ՋԱՆԱՋԱՆ (Աղաղակելով և իրար ընդհատելով):
ՉԱՅՆԵՐ Տաճարն է, վայ մեր տաճարն է
Այրւում-վառւում—Տաճարն է, ան...
ՏԻՄԱՐԻՏԱ Կէս գիշերին ինչ են այսպէս
Գողում-գոչում բարձրացրել:
- ԿԼԻՏԻԱ Մեծ տաճարն է բոցավառուել:
- ՏԻՄԱՐԻՏԱ Սուտ են ասում...
ԿԼԻՏԻԱ Որդիդ, որդիդ
Հրդեհ ձգեց:
ՏԻՄԱՐԻՏԱ Սուտ ես ասում,
Որ այդպիսով կորցնես նորան:
- ԿԼԻՏԻԱ Թշուառական, ես քեզ միայն
Հաւատացի և դադարեցր
Քեզ ասացի,—ուրիշ ոչ ոք
Չի իմանալ:
(Վրակը հետզհետե բորբոքւում է՝ շուտով ամբողջ մե-
ղմուց կորչում է բոցերի մէջ):
- ԱՄԲՈՒԸ Հրդեհն անցրէք:
Մեծ տաճարը փրկելու ճար,
Հնար գտէք:—Է՛յ, օգնութիւն:—
Դէ, շուտ հասէք:—Այս կողմն եկէք...
(Տաճարի սանդուղաններից վեր բարձրանալով, հրում
են դռները):
- ՈՒՐԻՇ ՉԱՅ. Դռներն ամուր փակուած են, պինդ:—
ՆԵՐ Ներսիս սողնակ է անցրած:—
Ջարդ ու փշուր արէք շուտով:
- ՏԻՄԱՐԻՏԱ (Հանդիսա ու անխուով):
Այդ անողը իմ որդին չէ:

Դժբաղդութիւն....

2ԱՅՆԵՐ

(Ամբիւր արագ աճում է, վերջը ամբողջ բեմը բալթո-
վին լցնում: Շատերը իրար յետեւից գալիս են՝ Նազէ-
տը նախարարի դռնից, ձախ կողմից Գեղեցիկ և Մեարո-
գոր իրենց անից: Ընդհանուր իրարանցում, ամենքը դե-
ռու դէն վազում, յուսահատութիւնից ձեռներ-մասները
ջարդելով):

ԱՄԲՈՒԸ

Կացին տուէք, սանդուղտ բերէք:

ԵՒՊԷՅԴ

Սրբավայրը բոցերի մէջ

Անհետ կորաւ: Փող փչեցէք,

Շեփորները հնչել տուէք:

ԳԻԳԵՍԻՅ

Խնչ, աշխարհիս վերջն է հասել:

ԿԼԻՏԻԱ

Ո՛ւր է, արդեօք, Պրակսիտելն:

(Ճգում: անցնում է ամբիւր և անհետանում բեմի խոր-
քում):

ՄԵՏՐՈԴՕՐ

Օ՛, սարսափի անանց զիշեր:

Արիւնագոյն բոցերի մէջ

Սրբավայրն է անհետ կորչում.

Մի սրբավայր, որի հատը,

Հաւատարմը չունի աշխարհս:

(Բեմ յետեւից լուում է փողերի անընդհատ ձայներ):

ԺՈՂՈՎՈՒՐԻ

Օ՛, չար, նենգ բաղդ... Դժբաղդութիւն:

Մենք կորած ենք:—Վայ մեր զլխին:

Նրկնքիցն է թափուում հուրը—

Աստուածների բարկութիւնն է:

ՄԵՏՐՕԴՕՐ

(Ձայնը բարձրացնելով):

Բոլորովին իզուր է ձեր

Ողբ, աղաղակ: Աստուածների

Ցասումը չէ խառնուած այնտեղ,—

Դա մի մարդու անլուր, ստոր

Մեծ չարութեան, ձեռքի դործ է:

Անողն, անչուշտ, նիստոսի

Թշնամին է, մեր մեծութեան

Չար նախանշորդ: Որոնեցէք,

Գաէք նորան:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԻ

(Աստաղած)

Որոնեցէք.

Գաէք շուտով: Մահ, մահ նորան:

Հաղաբաւոր կտոր արէք

Պիղծ մարմինը:

(Անընդհատ կացնի հարուածներէ տակ տաճարի երկ-
փեղկ դռները բացուած են երկուսն էլ Շէմքի վրայ ե-
րեսու՛մ է Հերոստրատը, վառուող ջահը բարձր բռնած.
դէմքը կորած մուրի մէջ, մազերը դգգղուած: Ամբոխը առ-
րօպէ զարհուրած նորա տեսքից յետ-յետ է քաշուած):

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ

(Վազելով իջնում է սանդուխտներից, ժողրենի սւրա-
խութեամբ շարժելով ձեռքի ջահը):

Մեղաւորի՛ն էք որոնում:

Գիտցէք, ուրեմն, լաւ իմացէք

Ն'ս եմ, ես այդ, Նփեսացի

Հերոստրատս,— ձեր մտքերում

Թող պինդ դրոշմուէի, արձանանայ

Իմ անունս, որ յաւիտեանս

Ել չմոռնաք:— Ն'ս եմ արել,

Նս՝ Հերոստրատս: Նւ՝ արածովս

Պարծենում եմ:

(Ընդհանուր դպրոց/Թի է սարսափի աղմուկ: Մի ակն-
թարթում կատաղած ամբոխը շրջապատում է կալանա-
ւորում է նորան: Տիմարեանն, որ մինչ այդ հզօրա-
ռակիւ կանգնած էր նախարեմի վրայ, այդ խօսքերը լսե-
լիս, առանց մտն հանելու, ինչպէս կտրեմանահար, դե-
տին է գլորւում: Տաճարի առաստաղը ահագին աղ-
մուկով փուլ է գալիս):

(ՎԱՐԱԳՈՅՐՆ ԻՋՆՈՒՄ Է)

Ե. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ոչ շատ մեծ գահլիճ: Ձախ կողմը՝ առաջամասում մի գուռ, աջ կողմը, առաջամասում մի ուրիշ աւելի փոքր գուռ: Բնօր խորքում երկար սիճաշար, սիւնների մէջը լցն անցքերով, ոչ շատ բարձր ծովեղբ, որտեղից բացւում է տեւտարան դէպի ծովը: Նստերի առանձին-առանձին երեւցող կայմերի կատարներից նկատելի է, որ շինութիւնը կառուցուած է հէնց ծովափին նաւահանգստի մօտ: Յետեւի մասում, դեռ եւս երեւում է ծխացող և արեւի շողերով լուսաւորուած, տաճարի կողմնակի ճակատի աւերակները: Ձախ կողմը բարձրաժանդակի վրայ, առանձին տեղ գատաւորների համար: Աջ կողմը փայտե նստարան:

ՏԵՍԵՐՄԵՆ I

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ (Շղթայակապ, դուրսը նստարանին յեց, քնած է յատակի վերայ: Երբեմն-երբեմն ձախ կողմից լսւում է դուրսն ազմկող ամբողի խուլ ձայնը: Ձախ դրան դրսի կողմից դղրդացով բացւում է դրան ծանր սողնակը):

ՄԵՏՐՕԴՈՐ (մտնում է զինուորի ուղեկցու-
թեամբ):

ՄԵՏՐՕԴՈՐ (Դիտելով Հերոստրատին):
Քնած է նա:

ՋԻՆՈՒՈՐ Հէնց որ այստեղ
Բերինք նորան և ամբոխի
Ջայռոյթ-վրէժից ազատեցինք,
Իսկոյն քնեց մահաճման
Խորունկ քնով:

ՄԵՏՐՕԴՈՐ Բայց չփորձեց
Փախուստ տալու:

ՋԻՆՈՒՈՐ Առաջներս
Ընկած կգար, կարծէք, հարսնիք
Կամ հրաւէր գնալիս լինէր:

ՄԵՏՐՕԴՈՐ Օտարոտի բան ես ասում:
Մի գուցէ թէ՛ ձեր աչալուրջ

Հսկողութեան դիմին անուշ,
Քաղցր երազ բերել կուզէր...
ՁԻՆՈՒՌ Իզուր. անմիտ փորձ կլինէր:

(Յոյց տալով բեփ խորքը):

Խոր, անյատակ գահավէժ է

Այնտեղ՝ ներքե...

ՄԵՏՐՕԴՈՐ

(Կերակուր տանելով և յետոյ ջրոց տալով շքեղ զուգար):

Իսկ այս դժուար:

ՁԻՆՈՒՌ Արթուն հսկող պահապան կայ
Եւ խիստ ամուր կողպէք ունի:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ

(Քնի ձեռք):

Մինչ յաւիտեան... հաւատարիմ...

ՄԵՏՐՕԴՈՐ Ձառանցում է:

(Առում են ամբոխի ուղղակի ձեռքեր):

Ամբոխն հաղիւ

Կարող լինինք դսպած պահել:

Իրաւացի պահանջ էլ է,—

Շուտ դատաստան կտրել, պրծնել:

Բայց բանն այն է, որ դորա հետ

Ազատ մտաք չեն տալիս գալու

Դատողներին:—Դուք ճանապարհ

Բացէք եկող դատողներին:—

Ես կը մնամ առ այժմ այստեղ:

ՁԻՆՈՒՌ Այս բոլորէս:

(Դուրս է գնում ձախ կողմից):

ՄԵՏՐՕԴՈՐ

Ձարթիլը վեր կաց:

Արդէն լոյս է: Առաւօտ է:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ

(Փակ աչքերով):

Առաւօտ է...

ՄԵՏՐՕԴՈՐ

Ե՛լ, ել. զարթիլ:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ

(Աչքերը բանալով):

Ո՞վ էր ասում առաւօտ է:

Դժու էիլ, հմ:

(Ախորժանքով ձգտելով):

Օ՛, շատ վաղուց,

Վաղուց էր, որ այսպէս հանգիստ

Ձէի քնել: Ի՞նչ կազդուրիչ

Անուշ քուն էր:—Սա առաջին

Անգամն է, որ երկար, անթիւ

Դառն օրերից յետոյ միայն
Այսպէս հանգիստ քնում եմ ես,
Վաղուան տանջող յաջողութեան
Հոգսից ազատ: Արժէ, անշուշտ,
Որ մարդ հանգիստ, անդորր առնէ
Իւր կատարած գործից յետոյ:

ՄԵՏՐՕԴՈՐ Դու դեռ ես զառանցում ես:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ (Կէս-բարձրացած, նայում, դիտում է առճաբը):

Ա՛խ, ոչ: Միայն դեռ նոր ծագող
Արեգակի շող ու լուսով
Հաղիւ կարող եղայ զգալ
Իմ անկաշառ հայեացքովս
Արած գործիս ողջ մեծութիւն:
Գոհ եմ, գոհ չատ. արած գործս
Կատարեալ է:

ՄԵՏՐՕԴՈՐ

Մի ականջ դիւր,
Խելքի պտուկ. ժողովուրդը
Մի ընդհանուր բերան դարձած
Անէծքով է արտասանում
Քո անունդ:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ (Հրացայտ աչքերով):

Իմ անո՛ւնս:

Այն էլ ամբողջ ժողովուրդը:
Օ՛, գիտէի, ըզգում էի:

ՄԵՏՐՕԴՈՐ Այս բոլորիս դատաստանի

Առաջ պիտի ելնես, գիտես:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Նւ անկողով սպասում եմ:

ՄԵՏՐՕԴՈՐ Ձէիր ուզիլ սրտիդ բեռը

Մի փոքր ինչ թեթեւեմ:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Հը՛մ... քո առաջ. Ձեռ ըմբռնիլ:

ՄԵՏՐՕԴՈՐ Մի մոռանալ, Մետրոդորն եմ,

Որ ամենից խոստովանած

Խելք-հանճարով դժուարագոյն

Առեղծուածներ է բաց արել:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Խղճում եմ քեզ բոլոր հոգովս:

Միայն ինքդ ես քո հոգածուն

Ու գնհատողդ: Քո յիշտակդ

Կանցնի շուտով, կանցնի նոյնպէս:

Իմաստութիւնդ: Հպարտացիր,
 Քանի դեռ ևս մոռացութեան
 Անլոյս, խաւար, անհոգ ովկիան
 Ձէ կուլ տուել տարիներդ:
 ՄԵՏՐՕԴՈՐ Ձէ որ, դժբաղդ, ևս էլ նոյնպէս
 Դատողներդ թուի մէջ եմ:
 ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Ձէի ուզիլ մեր դերերը
 Լսկ մի բոպէ փոխուած տեսներ:

ՏԵՍԵՐԵՆ II

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ, ՄԵՏՐՕԴՈՐ, ԹՐԱՍՈՆ, (Է ուրիշ երեք
 հոգի էլ վեհ. յամբարայլ մանուկ են ձախկողմը) — ԵՐԿՈՒ
 ՋՆՆՈՒՈՐ. (մտնում են նոցա յետեից և կանգնում դռան
 երկու կողմը):

ՄԵՏՐՕԴՈՐ Դատաւորներդ եկան արդէն:

(Դատաւորները լուռ նստում են իրենց տեղերը: ԹՐԱ-
 ՍՈՆԸ նստում է մէջ տեղը. առաջին նստարանը ձուլ է
 Մետրոգորի համար):

ՄԵՏՐՕԴՈՐ (Դիմելով դէպի իւր աթոռը):

Մեծարելի Թրասոնին

Ողջոյն յաւէտ:

ԹՐԱՍՈՆ

(Գլխի շարժումով շնորհակալութիւն յայտնելով):

Երբէք դեռ ևս

Այսչափ թախիծ, վիշտ ու մորմոք

Ձեռք զգացել մենք սրբազան

Դատաստանին ձեռք զարկելիս:

Դեռ մեր միտքը չէ կամենում

Հաշտուել, տեսներ, — թէ նոյն իսկ իւր՝

Նփեսոսի ծնունդ զաւակ,

Մէր իսկ արիւնն այդ անաստուած

Գործի տէրն է: Երբ մեզանից

Ամէն մէկս վստահօրէն

Կարող էինք չլը հաւատալ

Այդ ամենին ի՞նչպիսի դու ինքդ,

Քո բերանով քեզ մեղաւոր

ձանաչեցիր ու յայտնեցիր:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Եւ նորից նոր, կրկին անգամ

Դատողներին առաջ կանեմ
Բարձր ձայնով: Ես արեցի,
Չեմ թագցնում, այդ ամենը:

ԹՐԱՍՈՂՆ Քեզ ով դրդեց:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Եւ ոչ մէկը:

ԹՐԱՍՈՂՆ Բացի քեզնից ուրիշ ոչ ոք
Տեղեկութիւն անգամ չունէր
Քո չարամիտ գործի մասին:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Ո՛չ ոք: Միայն ես գիտէի
Դիտում ու գործս. ե արեցի.

Չեմ էլ զղջում դորա համար:

ԹՐԱՍՈՂՆ Ահա, գու մեզ, ինչ պատճառով,
Ի՞նչ դիտումով անվերջ, յաւէտ
Անէծքի տակ դրիւր գլուխդ:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Միևնոյն չէ՞ ձեզ համար, թէ
Ի՞նչ դիտումով կամ պատճառով,—
Ահա հէնց այժմ իմ իսկ գլխովս
Յանցանքս քաւել պատրաստ եմ ես:
Երկար հարցեր էլ չ'տաք ինձ:
Առէք կեանքս և այդ դնով
Փրկանք տուէք այն ամենին
Ինչ որ արի, կատարեցի:

ԹՐԱՍՈՂՆ Այդպէս, անշուշտ, չէիր խօսիլ,
Թէ որ անձդ արդարցնելու
Հնար ու ճար ունենայիր:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Ի՞նքս եմ ինձ արդարացնողն:

ԹՐԱՍՈՂՆ Բայց ո՞ւմ առաջ, եթէ ոչ քո
Առաջդ նստած դատողներիդ:
(Աչքերը երկինք դարձնելով):

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Աստուածուհու աչքի առաջ:

ԹՐԱՍՈՂՆ Հը՛մ, նորանով, որ անսահման
Անարգանքի՞ ենթարկեցիր:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Դորա փոխան և անսահման
Սիրում էի, պաշտում նորան:

ԹՐԱՍՈՂՆ Դեռ հայնայել, օրբապղծել
Դու կարճիկ ես նորա անունն:
Բայց մեզ պատճառն, պատճառն ասա
Քո նենգամիտ չար խորհրդի:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Մահուան դիմաց կանգնած բոլայն
Խոր լուսթեամբսքողելն, անշուշտ,
Շատ առաւել արժանի է:

(Թրատոնը նշան է տալիս զինուորներին, որոնք բաց են
անում դուռը: Շէմքի վրայ երևում է Տիմարիտան, որին
զինուորներից մէկն՝ առաջնորդում է դատաւորների մօտ):

ՏԵՍԵԼՐՆ, III.

ԱՌԱՋԻՆՆԵՐԸ և ՏԻՄԱՐԻՏԱ

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ

(Ցնցւում է մօրը տեսնելիս):

Օ՛...

ԹՐԱՍՈՆ Ճանաչում ես դու այս կնոջն:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Իմ մայրս է, մայրս է դա:

ՏԻՄԱՐԻՏԱ

(Բաւրովին դռնատուած, բաց կամքի դռով ծածկւում
է իւր յուզումը. հանգիստ ձայնով):

Նորա մայրն եմ:

ԹՐԱՍՈՆ

Գիտե՞ս, ինչո՞ւ:

Տիմարիտա, այստեղ ես դու:

ՏԻՄԱՐԻՏԱ Գիտեմ, այո:

ԹՐԱՍՈՆ

Դու չե՞ս կարող

Նորա արած սարսափելի

Գործի պատճառն մեր ամենքիս

Մաքի առաջ պարզել, մեկնել:

ՏԻՄԱՐԻՏԱ Ո՛վ անաչառ, դատաւորներ,

Մի հաւատաք նորա խօսքին:

Իզուր տեղը ցնորք-տապից

Խէղքը կորցրած, սուտ է ասել,

Մատնել իրեն ու զրպարտել:

ԹՐԱՍՈՆ

Ինչո՞վ, արդեօք, կարող ես դու

Ասած խօսքերդ ապացուցել:

ՏԻՄԱՐԻՏԱ Ինձնից նորան ժառանգութեան

Անցած շիտակ, անչեղ ոգովս:

Այն առաջին իրն, առարկան,

Որ դրաւեց իւր մանկական

Եւ առաջին անմեղ հայեացքն՝

Սուրբ տաճարն էր: Եւ ես նորա

Օրօրոցը օրօրելիս

Երգել եմ միշտ աստուածունհուն,
 Նորա լոյսի, չքնաղ կայան:
 Եւ երբ արեն արշալոյսին
 Իւր վարդամատ փայլ շողերով
 Դիցանոյլի սուրբ տաճարի
 Եւանկիւնի դրուագաւոր
 Բարձր ճակատն ալ ծիրանի
 Երանգներով զուգում, պննում,
 Զարդարում էր, իւր մանկական
 Մանրիկ թաթերն ամեն անգամ
 Նոր հրճուանքով դէպի նա էր
 Պարզում, մէկնում և ծափ զարկում:
 Իմ աչքերս հանգան անյետ
 Եւ մարեցին, որ նոր ի նոր,
 Կրկին անգամ վառուին, փայլին
 Նորա պայծառ աչերի մէջ:
 Եւ ինչպէս որ խիստ հոգատար
 Պարտիզպանը իւր մարգերի,
 Ածունների ծաղիկներից
 Բոլորի մէջ մէկը միայն՝
 Հազուագիւտը գգւում, պահում,
 Պահպանում է, այնպէս էլ ես
 Իւր հոգում մէջ միակ ձգտում,
 Իղձ եմ դրել, սնել, մեծցրել,—
 Իւր անունը փառաւորէ,
 Մեծ սրբութեան անուան հետ յար
 Կապէ, ձուլէ հուր յաւիտեան:
 Այժմ ասան, անգին զաւակս,
 Դժև ես արել այն ամենը:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Ե՛ս եմ արել, անուշ մայրիկս:

ՏԻՄԱՐԻՅԱ (Գողաղով):

Սմա եո ասում:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ

Ե՛ս եմ արել,

Ես միայնակ: Եւ դժև միայն

Կարող կլինիս ինձ հասկանալ:

(Զինուորներից մէկը արագ մտնում և կամենում է Վարդ ընկնող Տիմարիային բռնել):

ՏԻՄԱՐԻՅԱ

(Հեռացնելով նորան):

Թողէք ինձ դուք: Դեռ կարող եմ
 Թող ոտքերիս վերայ կանգնել:
ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ Ինչ երազում, ըզձում էի,
 Այժմ արդէն կատարուած է:
 Հրճուիր, մայր իմ: Յոյսերդ ամեն
 Կատարուեցան: Վառք տուր ինձ, փառք,
 Ինձ փառք շնորհիր, աստուածուհի:
 Այդպէս էիր փոքրիկ մանկանդ
 Սովորեցնում աստուածուհուն
 Աղօթելիս: Այժմ արդէն
 Աստուածուհին պարգևել է
 Ինձ այդ փառքը: Թէև զօռով,
 Ակամայից՝ բայց տուել է.
 Իմ անունս այսդհետև
 Իւր տաճարի յիշատակի
 Եւ անուան հետ կապուած է միշտ,
 Միշտ անբաժան: Դու կը լսես,
 Թէ ինչպէս նա՝ իմ անունս
 Բերնէ բերան կանցնի շուտով:
 Դեռ ծխացող աւեր-բեկոր
 Մնացորդներից նա թե կառնի,
 Կը սաւառնի աշխարհ բոլոր,
 Կը տարածուի և յաւիտեան
 Մարդկանց մտքում բուն կը դնի:
ԹՐԵՍՈՆ Ուրեմն այդ է դրդել քեզ, հա՛,
 Յիմար, անմիտ, սխալուել ես:
 Անհետ կանցնի քո չար գործի
 Վատ համբաւը և ծխացող
 Այս մեհեանի բեկորների
 Վերայ նորից մի նոր տաճար
 Կկանգի շուտով:

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ Բայց մի համեստ,
 Ինչպէս և դուք, խղճուկ մի բան
 Քարից կերտած չքեղ մի տուն—
 Կնոջ համար: Բայց ոչ այն վեհ,
 Հուժկու, անեղ սրբազան վայր,
 Հսկայ նախնեաց հսկայ և գործ,
 Որ խղճալի ձեր սերնդին
 Եւ կուրացնում եւ ճնշում է:

ԹՐԱՍՈՆ Մենք կփչրենք, անհետ կանենք

Քո ըղձերդ, երազներդ:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Անկարող էք:

ԹՐԱՍՈՆ Թող քո անունդ

Մարդկանց մաքից անհետ կորչի:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Չերազէք իսկ...

ԹՐԱՍՈՆ Օրէնք, պատուէք

Մենք, կը հանենք — ծանր պատիժ

Կստանայ նա, ով այսուհետ

Քո անունդ արտասանէ:

ՄԻՒՍ ԴԱ-

ՏԱՒՈՐՆԵՐԸ Մահուան պատիժ Թող սահմանուի

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Ապարդիւն ջանք, զուր աշխատանք:

Նախ փորձեցէք չղթայ զարկել

Քամիներին, ծովի ալիքն

Ամուր կապով կաշկանդեցէք,

Սկիւթայի է՛ն ծայրերից

Մինչև սիւներն Հերկուլեսեան

Ստիպեցէք, որ ձեր օրէնքն

Ամենքն յարգեն, հնազանդուեն...

Ինչ սպանել դուք կարող էք,—

Բայց իմ անունս մինչ յաւիտեան

Կապրի անվերջ. ես այդ անունն

Բոց տառերով եմ քանդակել

Որձաքարի ժայռի վերայ:

Երբ ձեր կորած, մամուլով պատած

Գերեզմանն իսկ չի էլ պատմիլ

Թէ աշխարհումս դուք եղել էք,

Երբ ձեր հողին հաւասարուած

Քաղաքն անհետ կորած կլինի,

Այն ժամանակ անգամ ամենքն

Դեռ կը յիշեն արած գործս,

Հերոսաբատիս անունը դեռ

Կը յեղեղուի մարդկանց բերնում:

ՄԵՏՐՕԴՈՐ Բայց անէծքով ու զգուանքով:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Չե՛ս պարծենում, մայր, քո որդովդ:

ՏԻՄԱՐԻՏԱ Որդիս չե՛ս դու,— եթէ հայրդ

Անհիւրընկալ մռայլ Ստինքսի

Ափերից իսկ վերադառնալ,
Անշուշտ նա էլ քեզ կմերժէր՝
Ճիշդ ինչ նման: Սրտիցս ահա
Ես հանում եմ դէպի քեզ իմ
Տաճած սէրս, ինչպէս անպէտք
Մի մոլեխոտ, դէն շարտում:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ ՄԻՋՐԻ

ՏԻՄԱՐԻՏԱ ԵԹէ դորա համար էր, որ

Կուց կուց թափած աղի արցունք,
Անվերջ հոգսեր, պահած-պաշտած,
Անուշ զաւակս պիտի մեծնար,
Հասակ առնէր և մարդ դառնար
Ապա, կասեմ, թող անիծուէր,—
Այն օրն ու ժամ, որ քեզ ծնայ:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Քեզ հետ մէկտեղ ես էլ կասեմ,
Թող անեծուի այն օրն ու ժամ:
Ինչո՞ւ մէջս զարթեցրիր
Մեծ գործերի ծաւալ, փափագ.
Ինչո՞ւ սրտումս դուրջվառեցիր
Ամպերի մէջ սաւառնելու
Անշէջ ձգտում, եթէ պիտի
Ինչ չտայիր և թռչելու
Թեքեր, ասա՛: Օ՛, թէ դու ինչ
Պարզ և չտայիր այս դառնութեամբ
Լցուած կեանքի տանջանք, ցաւերն...
Այն ժամանակ ես ստիպուած
Չէի լինիլ մօրս անէծքն
Առած զլիսի, ոտքով հրել,
Հեռու քղել այդ կեանքն ինձնից,
Ինչպէս ծանր մի բեռն ու լուծ:

ՏԻՄԱՐԻՏԱ

(Դառնալով դառաւորների):

Ապա ուրեմն ես էլ պատժի,
Պատուհասի արժանի եմ:
Ինչ էլ տարէք կառափնատելի:
Դուք լսեցիք, որ ես ևս
Մեղսակից եմ նորա գործում,—
Նրբէք ներման արժանանալ
Նա չեմ կարող:

ԹՐԱՍՈՆ (Յուզբաճ):

Խաղաղութեամբ

Տունդ դարձիր:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ

Ներքի, մայր իմ,

Ներքի որդուդ:

ՏԻՄԱՐԻՏԱ

Մահուան ժամիս

Այդ կը փորձեմ:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ

Ներքի, մայր իմ:

ՏԻՄԱՐԻՏԱ Իմ արիւնս, անո՛ւշ գաւակս...

(Մի քող է անում գէպի նաւ Հերոստրատի ընկնում է նորա ոտները: Մայրը ձեռքը դնում է նորա գլխին):

ԹՐԱՍՈՆ Տարէք սորան:

ՏԻՄԱՐԻՏԱ

Թող ոչ մէկը

Ինձ չուղեկցէ: Այսուհետեւ

Իմ ճանապարհս ես մեն-մենակ

Խաւարի մէջ պիտի գտնեմ:

(Յամբաբայլ ուղղւում է գէպի դուռը):

ՏԵՍԵՐԸ IV

ԱՌԱՋԻՆՆԵՐԸ (առանց Տիմարիտայի):

ԹՐԱՍՈՆ

Այժմ արդէն, երբ մեր առաջ

Գործած ոճրիդ բուն շարժառիթն

Պարզ յայտնի է, մեզ մնում է

Միայն ցաւել ազնիւ ձիւղքի

Եւ ոյժերի այսչափ դառն

Անկման վերայ: Ինքդ արդէն

Քո իսկ բերնով խիստ անողոք

Դատաւճիռ գլխիդ վերայ

Պարզ կարկացիր: Մենք այս գէպըում

Միայն նորա գործադրող

Ոյժն ենք կազմում: Այժմ դառնանք

Վճռահատին:

(Զինուորի տուած նշանի վրայ մտնում են երկու սարսուղ
Մէկը բերում է մատաղացի մի քուէտուփ (սրոն) որ գնում
է Թրասոնի առաջ, միւսը բաժանում է դատաւորներին
մի-մի ուն և սպիտակ քուէ: Յետոյ սարսուղները դուրս
են գնում: Թրասոնն երևում է տեղից):

Տէ՛ր դատաւորք,

Ձեր ձայները:

(Առաջինն ինքն է ձգում իւր քուէն տուփի մէջ: Միւս ներք հետեւում են նորան. յետոյ կրկին նստում են իրենց տեղերը: Թրաստներ զգուշութեամբ դատարկում է տուփը, համրում է քուէները և հանդիսաւոր կերպով յայտարարում է):

Նա միաձայն

Մահուան պատժի է ենթարկւում:

(Դառնալով Հերոստրատին, որ մնացել էր կանգնած թուրքիին առջարժ):

Գուցէ ունիս մի ցանկութիւն

կամ ասելիք:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՑ

Մօրս միայն

Վրէժխնդիր չլինէք երբէք

Իմ արածիս, գործիս համար:

ԹՐԱՍՏՈՆ

Այդ խնդիրդ կը կատարուի:

Ամենքս մէկ տեղ երաշխաւոր

Կլինենք դորանս—Այժմ՝ մահուան

Պատրաստուիր դու:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՑ

Նս պատրաստ եմ:

(Թրաստներ, Մետրոգորը և միւս դատաւորները ելնում են ձախ կողմից. զինուորները հետեւում են նոցա, լուռւմ է, ինչպէս գրտից ամրացնում են դռան սողնակը):

ՏԵՍԵՐԸ V

ՀԵՐՈՍՏՐԱՑ. (Յետոյ) ԿԼԻՏԻԱ:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՑ

(Մենակ):

Օ՛, աստուածներ, ինչպէս յոգնել,

Դադրել եմ ես: Քուէն յեղյեղուկ,

Փոփոխամիտ բարեկամ է:

Մխիթարում, սփոփում է,

Բայց և նորից մեզ պատրանքի,

Հիասթափման մէջ է ձգում.

Անուշ օրօր է մրմնջում,

Որ մեզ նորից երկիւղ ազդէ:

Բաղդի ժպտուն ժամօրերին,

Պատրաստակամ, հաճկատար է,

Վշտի ժամին ազահ, ժլատ:

Այդ պատճառով քեզ իմ ողջոյնս,

Քեզ՝ յուսալից իւր երկուրեակ:

Բաւական է, եթէ մէկին

Մի օր գոնէ քո գրկի մէջ

Օրօր կարդաս, նա այլ եւ

էլ յաւիտեան աչք չի բանալ:

(Աջ դռան յետեից թեթեւ փոփոց է լսւում Նա ու -
շաղթութեամբ ականջ է դնում):

Ուրդ արդէն չէմքիս վերայ

Դըրեցի՛ր, հաս:

(Ենում է տեղից):

Ողջունում եմ:

(Դուռը բացւում է Վլիտիան շտապով ներս է մտնում):

Դձու ես, Վլիտիա: Մահապարտի

Մօտ ինչ ունիս: Ինչո՞ւ եկար:

ՎԼԻՏԻԱ Որ ազատեմ քեզ այստեղից:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Ա՛յժմ միայն կամեցա՛ր այդ...

ՎԼԻՏԻԱ Դու չպէտք է կեանքից զրկուես:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Հիմա արդէն էլ շատ ուշ է:

ՎԼԻՏԻԱ Ակամայից քեզ վիշտ ու ցաւ

Պատճառեցի. չէի կարող,

Ոյժ չունէի զարհուրելի

Դէպքերի դէմ կռիւ մղել:

Բայց ե այնպէս հոգուս վրայ

Մանր քարի պէս ճնշւում եմ

Այդ բոլորը: Աւ ես այժմ

Կամենում եմ մահուան ճանկից

Քեզ ազատել, - ե կարող եմ:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Ջուր աշխատանք:

ՎԼԻՏԻԱ Գեղեկի

Ստրուկ ծառան, որ մի շան չափ

Հաւատարիմ է դէպի ինձ,

Դռան մօտ քեզ սպասում է:

Նորան գլխից ես հանել եմ՝

Խոստանալով ազատութիւն

Շնորհել իրեն: Մեր փախուստի

Յաջողութեան պիտի օգնէ

Աւ կուղեկցէ մինչև վերջը:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Բայց ո՛ւր:

ՎԼԻՏԻԱ Ներքե՛ սանդուղտներով

Մենք վար կիջնենք. թեթեւ, սահուն

Մակոյկը մեզ, որ այժմ պատին

Շղթայած է, իւր մէջ կառնէ,
 Եւ նորանով նաւ կը հասնենք,
 Ակնթարթում ու անվտանգ:

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ Եւ այդ նաւը...

ՊԼԻՏԻՍ Հէնց այժմ իսկ:
 Խարխալ կառնէ, ծով կը դիմէ
 Մի դանդաղիւր:

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ Ուրեմն Աթէնք պիտի երթայ:

ՊԼԻՏԻՍ Դէ՛, շուտ, գնանք:

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ (Ձարախնդութեամբ):
 Վա՛տ խորհուրդ չէ:

Լաւ ես խորհել: Աստուածային
 Պրասկսիտելն իւր սիրունուն
 Փախցնում է. և որպէս զի
 Այդ ժամանակ հարսանիքի
 Ուրախ հանդէսն արինաներկ
 Զոհի ստուերն՝ ուրուականը
 Զը մռայլէ, նա առնում է
 Ինչ էլ իւր հետ:

ՊԼԻՏԻՍ Քեզ կազատենք...

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ Ինչ ողորմած, գթասիրտ է,—
 Քեզ թոյլ տուէց այդ անելու:

ՊԼԻՏԻՍ Իմ դիտումս ու ծրագիրս
 Նորան դեռ ևս յայտնած էլ չեմ:
 Բայց ծովափը, նորա հանդէպ
 Համբաւատար եմ ուղարկել
 Եւ քաջ գիտեմ, որ իմ միտքս
 Կը հաւանէ, խրախուսէ:

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ Բայց բանն այն է, ես չեմ կարող
 Համաձայնել առաջարկիդ:

ՊԼԻՏԻՍ Ազատուելու միակ ելքն է...
 Մէկ էլ տեսար յանկարծակի
 Ժողովուրդը աղմկեցաւ...
 Ուրիշ հնարք, միջոց չկայ:
 Նաւահանգստից մեկնող նաւը
 Մենակ նա է...

ՀԵՐՈՍՏՐՈՍ Եւ դու կարող
 Պիտի լինես ազատութիւն

Կոչել այդ, հա՛: Նա՛ անխժուած,
Անարգուածս, հայրենիքից
Դուրս լուստուածս,—պիտի ընկնեմ
Երջանկութեամբ արբած, ուրախ
Մի գոյգի մէջ:

ԿԼԻՏԻԱ

Կեանքի, մահու

Խնդիր է սա:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ

Այդպիսի կեանքն

Ամօթալի մահից անգամ

Ծանր կլինէր:—Իսկ ես այստեղ

Ազատութեան եմ սպասում:

ԿԼԻՏԻԱ

Իայց ժամանակ չունինք այլ ևս...

Օ՛, լսիր ինձ: Իմացիր, որ

Ես էլ նորան հետևում եմ

Ո՛չ հաւասար՝ իրեն ընկեր,—

Այլ թէ միայն իբրև ծառայ,

Իբրև խոնարհ մի աղախին.

Համեստ սիրով պիտի պատեմ

Նորա չորս դին, առանց ոչինչ

Պահանջ, խնդիր ունենալու:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Նւ ասողը մի կլին է, հա՛:

Գնա՛, գնա կիսաստուծուդ

Յետևիցը. ծառայ եղիր

Իբրև ազնիւ, հաւատարիմ

Ստրկուհի կամ աղախին:

Յաջողութի՛ւն եմ ցանկանում:

Գնաս բարև:—Իսկ ինձ համար

Ես ընտրել եմ...

ԿԼԻՏԻԱ

Կորուստ և մահ:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Ինչպէս և դու:

ԿԼԻՏԻԱ

Էլ ոյժ չունեմ.

Ժամանակը անցնում է... շուտ...

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ Գնա՛, շտապիր:

ԿԼԻՏԻԱ

Վերջին անգամ:

ՖԼՕՆԻԴԱ

(Դու՛ից)

Թողէք ներս գամ:

ԿԼԻՏԻԱ

(Հասպո՛ղ):

Ֆէօնիդան:

Նորա կողմից է ուղարկուած:

(Բայ է անում աջակողման դուռը և կանչում):

Որպէս բանքեր է նա գալիս

Եւ մեր գործի, մտադրութեան

Գաղտնիքներին քաջ ծանօթ է:

— Եկ, ներս արի:

(Ծանուց է ֆեֆեիդան մի կողով զարդ մեքեն):

ՏԵՍԷՐԵՆ VI

ԱՌԱՋԻՆՆԵՐԸ Ե ՖԵՕՆԻԴԱՆ:

ԿԼԻՏԻԱ

(Գիմաւորելով նորան):

Տեսա՞ր նորան:

Եւ ասացիր ինչ որ պէտք էր:

ՖԵՕՆԻԴԱՆ Հա՛, տիրուհիս:

ԿԼԻՏԻԱ

Անշուշտ, նա ինձ

Շտապանում է: Այնպէս է, չէ:

ՖԵՕՆԻԴԱՆ

(Շփոթուած ու վարանելով):

Ո՛չ, տիրուհի. ինձ ուղարկողն

Ուրիշ համբաւ է ուղարկել:

ԿԼԻՏԻԱ

Դէ, շուտ արա, ասա շուտով:

ՖԵՕՆԻԴԱՆ

(Կովմարով):

Ես...

(Նստահանգստի կողմից մտնել, աղմուկ է լսում):

ԿԼԻՏԻԱ

Ինչ մայնեք են, ինչ աղմուկ է:

ՖԵՕՆԻԴԱՆ

Ժողովուրդը նորան ձկեցցէ,

Գնաս-բարե՛ս է մայն տալիս:

Հրաժեշտի աղաղակն է...

ԿԼԻՏԻԱ

Հրաժեշտ են տալիս նորան...

Աղաղակ է... հապա նաւը...

ՖԵՕՆԻԴԱՆ

Նաւը մեկնեց:

ԿԼԻՏԻԱ

Իսկ նա... ինքը...

Պրակսիտելն... մխ, ուզում եմ...

Սիրտս նորան է ցանկանում:

ՖԵՕՆԻԴԱՆ

Անկարելի բան ես ուզում:

Ազատ, արձակ ծովի միջով

Արդէն նորա նաւն է սուրում:

ԿԼԻՏԻԱ

(Վարում է դէպի բեֆ խորքը և նայում է հեռան):

Այնտեղ... հեռուում... առաջասաններ...

(Բարձրաձայն աղաղակով):

Ա՛խ, Պրակսիտե՛լ...

(Վաղը է ընկնում, իբրև շանթաճար):

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ

(Ինքն երեն):

Ծանր է, գիտեմ:

ՖԷՕՆԻԴԱ

(Կողմն շտապով գնում է նստարանի վրայ և զազում
գէպի վլիտեն):

Ինչո՞ւ այսպէս դառն ցաւեր

Պիտ բերէի ես քեզ համար:

Ա՛խ, չգիտես թէ ինչպէս ես

Կը ցանկայի ուրախ, բարի

Համբաւներով առաջդ ելնել:

ՎԼԻՏԻԱ

(Դանդաղութեամբ տեղից ելնելով):

Մենա՛կ զնաց, — և ինձ թողեց:

Այդպէս, կարծեմ, ասացիր, չէ:

Նաւահագստում անդամալոյծ

Խեղճ աղքատը արժանացաւ

Նորա ժպտին, իսկ ես՝ թշուառս,

Որին երէկ դեռ իւր կրծքին

Ամուր սղմած, փայփայում էր,

Ինձ՝ հրաժեշտի և ոչ մի խօսք,

Ո՛չ մի համբոյր գէթ վերջին գամ...

Ոյժ ունեցաւ ինձնից զառուել

Եւ բաժանուել այդպէս, ահա...

ՖԷՕՆԻԴԱ Բայց և ինքն էլ ուրախ դէմքով

Զհեռացաւ. դողդոջ ձայնով,

Տամուկ դէմքով, թաց աչքերով

Շչնչում էր, — «Մատաղ բանբեր,

Երբ որ նաւ իւր կայանից

Ծով կը դիմէ և ինձ աչքից

Բոլորովին կը կորցնես,

Վազիր չուտով. նորա մօտ դու,

Ասա նորան, թէ երբ միայն

Երջանկութիւնն ու զգլխիչ

Քաղցր մոռանքն աղամարդուն

Կարենային կապել, դերել,

Երբէք սիրտս ես նորանից

Զէի դատել: Բայց առաւել

Մեծ պարտիք է ինձ կանչողը,

Նոյն իսկ կամքիս էլ հակառակ:
 Կասես նորան այս բոլորը
 Եւ կողովով վառ վարդերը
 Լռիկ, անխօս հղջունին հետ
 Իւր ոտքերի տակ կը դնես:
 Թո՛ղ այդ անխօս վկաները
 Նորա ներումն հայցեն, առնեն,
 Ինձ ուղարկեն ազատ հովով,—
 Թո՛ղ գիտենայ՝ շրթունքներս
 Ջերմ օրհնութիւն են մըմնջումս:

ԿԼԻՏԻԱ

Կորիւր, աչքիցս, քո վարդերովդ:
 Հեռո՛ւ, հեռու տար ինձանից:
 Նոցա շունչը—թոյն է, վարամ:
 Տրորիւր բոլորն, ոտքի տակ տուր
 Մէկիկ-մէկիկ: Իսկ երբ նոքա
 Հոգոց հանեն և կամ հծծեն,
 Նոցա ողջոյն, հրաժեշտ կտաս
 Նորա կողմից, որ ինձ անխիղճ,
 Տմարդօրէն իւր ոտքերի
 Տակ տրորեց: Տեսաւ աչքով
 Ինչպէ՛ս ուրախ ծաղկում էի,
 Անխիղճ ձեռքով նա ինձ պոկեց—
 Եւ չպրտեց:

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ

Նա աստուած է:

Ահա նորա ողջ պարգևը

Սիրուդ համար:

ԿԼԻՏԻԱ

Կորիւր աչքիցս

Քո վարդերովդ, դէ՛ն կորցրու...

ՖԵՕՆԻԴԱ

Ուրեմն ես պէտք է սոցա...

ԿԼԻՏԻԱ

Ո՛չ անուշիկս, էլ ձեռք չտաս

Դու նոցանից և ոչ մէկին:

Առանց այն էլ շուտով նոքա

Կը թառամեն ու կը թռչնեն:

Ծովափ տար դու այդ բոլորը,

Ալիքների վերայ շաղ տուր,

Մէկ-մէկ հեռո՛ւ, հեռու ձգիր

Դէպի այնտեղ, որտեղ, դեռ ևս

Նորա նաւի փայլուն հետքը

Ցոյց է տալիս առ յաւիտեան

Կորցրած բաղտիս արահետը:
ՖԵՕՆԻԴԱ (Նախում է վարդերով լի կողմը):
 Կկատարեմ, ինչ տիրուհիս
 Պատուիրեց ինձ: Թէ որ կարող
 Լինէի ես դեռ աւելին
 Ել կատարել...

(Դուռն է դնում աջ կողմը):

ՏԵՍԵՐԵՆ ՎԻ

ՀԵՐՈՍՏԵՐԱՏ, ԿԼԻՏԻԱ:

ԿԼԻՏԻԱ Թառամեցան, կորան վարդերն
 Եւ սրբազան անտառի մէջ
 Ծաղիկները թոթափեցին:
 Դու էլ մնաս բարեւ, գարուն:
 Բայց ե այնպէս արդարացի,
 Իրաւ էր նա—ես ի՞նչ էի
 Նորա համար: Միայն պատկեր
 Արտայայտիչ հազարաւոր
 'Իէմքերից մինն: Ինչպէս եկաւ,
 Ճիշդ այնպէս էլ անցաւ-գնաց,
 Լոկ մի բոպէ աշխարհ բոլոր
 Գեղեցկութեամբ ճոխացնելու,
 Ինձ էլ հետը աւերելով:

ՀԵՐՈՍՏԵՐԱՏ (Չարախնդութեամբ):

Ել ի՞նչ կուգես դու նորանից:
 Միթէ նա չէր, որ քեզ տուեց
 Այն բոլորը, ինչ որ հոգով,
 Ողջ էութեամբ, այնպէս կըբոտ
 Ուզում էիր,—մշտափթիթ
 Մատաղ մնալ: Մեր երկուսիս
 Յանկուլթիւնն էլ կատարուած է:
 Դու անթառամ գեղեցկութեամբ
 Միշտ կը փթթես. աստուածային
 Յարգանքներով դեռ նոր կերտած
 Յար ե նման երկուտրեակդ
 Շուք ե փայլով տանար կմտնէ:
 Իսկ իմ անունս ժամանակի
 Հզօր յորձանքն դարեր անվերջ

Պիտ գլորէ ու դէմ տանէ
Գալոց բոլոր սերունդներին:
Կեանքն ինձ համար մի տանջանք էր:
Սակայն այժմ՝ անմահութեան
Փայլ կստանայ:

ՊԼԻՅԻԱ

(Հոգեզմայլութեամբ ահաջ է դնում):

Սա՛ս... Ձայն մի հանիր:

Լալիք, մի քիչ: Դու չե՛ս լսում:
Իմ սիրելու ձայնն է հնչում,
Ինձ է կանչում: Լս գիտէի,
Նա չէր կարող զատուել ինձնից:
Նա ջրերի, ծովի անհուն
Ցարածքն անգամ չեն արգելում
Նորան բարձր, բարձր ձայնով
Ինձ կանչելու, — Ե՛կ յետևիցս: —
Ա՛խ, դալիս եմ, Պրակսիտել:
Ահա եկայ...

(Նաւամուտոյցի պատից իրեն ծովն է ձգում):

ՀԵՐՈՍՏՐԱՏ

(Հասպոյ գիմելով դէպի ցանկապառ):

Կլիտիա, Կլիտիա.

(Ձախ կողմ դռնից ելնում են զինուորները և գանդաղ
մտանում նորան. նա դնում դէպի նոցա):

Ինձ դէպի մա՛հ, տարէ՛ք շուտով,
Մահուան վերայ ծիծաղում եմ
Անմահ եմ ես: Անմա՛հ, անմա՛հ:

(ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ ԻՋՆՈՒՄ Է)

Տ. Վ.

ՎԵՐՋ